

DE LLETRES GALAIQUES

*Amb motiu de la publicació literària ALBORADA
d'En Johan Vidal.*

N els temps, ja quelcom llunyans, de mitjàn segle passat; quan En Víctor Balaguer, el gran patriarxa de les nostres lletres, donava a llum els fruits primerencs de sa ben trempada ploma; i quan amb En Milà i Fontanals, Bofarull i d'altres scriptors, fundaven l'Institució dels «Jochs Florals», que tants jorns de glòria havia de donar a Catalunya, aylà a Galícia es celebraven els *Xogos froaes d'A Cruña*, impulsats per l'acabat philanthrope i benemèrit patriota En López Cortón; i un stol de poetes i prosadors arredossats a la gran figura de l'excelsa poetessa Na Rosalia de Castro, aixecava bandera i feia vibrar per le spaí els cants a la pàtria galaica fent ús de la dolça, de l'amanyagosa, de la tendra llengua de Galícia.

Aquesta llengua, tants segles soterrada i emmudida a Galícia per a les lletres, feia sentir altre cop sa veu literària; aquesta llengua tant temps alethargada, despertava de son somni secular; aquesta llengua, tant temps amagada pels caus i recons de les muntanyes, s'endiumenjava i eixia a la llum ciutadana, per a tornar a ésser la veu cultural de la pàtria galaica. Galícia tenia

verb, sa llengua era viva i ben viva, i com la llengua és la prova més poixant, el signe més palès, de l'existència d'una nacionalitat (car ayli on existeix una llengua, existeix una nació), amb el resorgiment literari a Galícia, s'inicià un moviment polític pujadament nacionalista, del qual foren paladins N'Antolín Faraldo, N'Alfred Brañas, i d'altres.

Llavors se scrigueren i vegeren la llum diversos tractats d'història de Galícia: Smentem la de Varea i Aguiar, la de Martínez Paadín, la de B. Viccetto i la monumental d'En Manuel Murguía (marit de Rosalia), que sdevenia l'apòstol de les noves idees. I amb el moviment literari d'una part, el polític d'un altre, i demés l'historiogràfic, Galícia s'adonava que havia sigut un poble important en els temps d'edat mitjana, i s'adonava també que sa llengua gloriosa, era una de les més exteses i cultivades del món.

Fem-ne quelcom d'història: L'idioma galaic, tant menyspreat, tant motejat de dialecte casteylà (?), és una llengua romànica nascuda de les entranyes de Galícia. Amb la Reconquesta s'exten d'una banda, pel regne de Lleó sdevenint la llengua de la Cort, la llengua dels trobadors, i la llengua *culta*. Fins a l'extrem, que és tot un Rei de Casteyla, N'Alphons desè, el Savi, qui fa ús d'eyla per a scriure les célebres *Cantigas de miragres, e de louor da Virxen Maria*.

D'altra banda, va extenent-se pel naixent regne de Portugal, el qual a mida que va empenyent envers al mitjorn als maures invasors, la fa ésser llengua d'una gran nació; i més tard, amb les descobertes i conquestes, la duu triomphal a l'Amèrica (Brasil), a l'Àfrica (Angola i Mozambique), a l'Àsia (Índia portuguesa) i fins als apartats recons d'Oceania. Encara avui, en tots aquests llocs, un galaic es faria entendre parlant la seva pròpia llengua materna.

I ja veieu, doncs, com aqueyl dialecte romànic (influit pel celtic i el sueu) (1) que tingué l'humil breçol de les muntanyes galaïques, donà vida a una de les llengües més importants del món, més parlades, més cultivades i gloriuses. Palesen l'importància de la llengua galaica durant l'edat mitja, a més de les *Cantigues* del Rei Savi, el *Canzoneiro da Vaticana*, conegut pels noms de «Colocci-Brancutti»; la *Chronica Troyana* de Benet de Sanct Maure, traduïda al galaic per ordre del rei N'Alphons onzè; els cançoners d'*Ajuda* i de *Baena*, que contenen mantes poesies en galaic dels poetes d'aqueyl temps, i no sols dels galaics com En Villasandino, i Macies, *O namorado*, sinó d'altres de terres casteylanes.

En galaic scrigueren el poeta casteylà Gómez Garcia, l'andalús Pedro Amigo, i fins el cèlebre Marquès de Santillana va scriure qualque vegada en aquesta dolça llengua. La difusió del galaic fou tant gran en aqueyl gloriós període, que el mateix Marquès de Santillana afirma que *no ha mucho tiempo qualquier decidores e trovadores destas partes agora fuesen castellanos, andaluces o de la Extremadura, todas sus obras componían en lengua gallega o portuguesa*.

Doncs bé, aquesta floreixent llengua galaica que tant va influir sobre la casteylana

(2) en els segles onzè, dotzè, tretzè i catorzè, sdevé al fer-se l'unitat hespanyola, una llengua menyspreada i vulgar; deixa de conrear-se litteràriament durant segles, i és sols usada pels «labregos», pastors i gent de les «aldeas». La varietat portuguesa, veu oficial d'una nació lliure, va créixer amb urc i poixança, produïnt els noms immortals del Rei Denís, de Camoens, d'Eça de Queirós, de Castelo Branco, i tants d'altres d'universal anomenada, però la varietat gaylega, visqué tant scantyolida, feble i anorreada, que fins sembla strany que no hagi desaparegut per a sempre. El poble miraculosament l'ha servada i salvada d'una mort segura.

El poble, i els litterats que la tregueren de son immerescut oblit i menyspreu. Foren aqueyls «vates groriosos»: Añón, auctor de *Poesies gallegas*; Pondal, l'inspirat auctor de *Queixumes dos pinos*, i de la cèlebre *Campana d'Aullons*; Alberto Camino que scrigué les sentimentals poesies *Nai chorosa* i *O descansolo*; Lamas Carvajal, el céc d'Ourens, que publicà, *A Musa d'as Aldeas, Saudades, Espiñas, follas e frores*, etc.; per damunt de tots, la sentimental Rosalía de Castro, la dolça poetessa, auctora de *Cantars* i *Follas Novas*; i el poeta mascle i ferm En Curros Enríquez, l'auctor d'*Aires d'a miña terra*. Aquests foren els qui efectuaren la Renaixença de les lletres galaïques (1860-1880).

De llavors ençà, munió de poetes han conreat amb varia fortuna la parla galaica: Smentem entre els meylors a Pereira, auctor de *Cousas d'aldea*; Garcia Ferreiro, auctor de *Volvoresas, Chorinas*, etc.; Barcia Caballeiro, el «Bécquer galaic», auctor de *Rimas*; Aurelio Ribalta, auctor del *Libro de Konsagrazión* i de *Os meus votos*; Rodríguez López, auctor de *Cousas das mullers*; Eladio Rodríguez, auctor de *Foler-*

(1) Galicia, vol dir (com Galia, Gales, etc.) terra de Galesos o celtas. Més tard s'anomenà Suevia, o terra de sueus. Sofrí la dominació romana, però l'aràbiga fou de seguit rebutjada. Per aixó l'idioma galaic stá format del llatí i d'elements de les antigues llengües, parladres a Galicia.

(2) El ferm nacionalista Carré i Aldao, auctor del tractat de *Literatura Gallega del siglo XIX*, va publicar no fa gaire un important volum sobre l'influentia galaica en la litteratura casteylana de l'edat mitjana. Sentim no recordar el títol de l'obra ni l'any de l'edició.

pas, i cent d'altres scriptors, tots els quals vingueren a desmentir aqueyla acusadora phrase d'En Lope de Vega : *Galicia nunca fértil en poetas*.

Però, durant alguns temps, com succeïx gaire bé en tots els moviments nacionalistes, es notà a Galícia un cert descoratge, una certa lassitud i deixadesa, fins un cert abandó. I no sols en el moviment polític, sinó també en el cultiu litterari. Transcorren tres o quatre lustres, en els que les manifestacions litteràries són scasses, si bé n'hi ha qualcuna de valúa reconeguda. (1).

Mes ara, de poc temps ençà, s'és produït altre cop una effervescentia en el moviment polític nacionalista; s'és avivat de beyl nou l'amor a la terra en el cor dels galaics i s'és abrandat arreu el caliu del patriotisme. I tornen altre cop a florir les branques de l'arbre litterari i artistic, d'una mena splendent i prometedora. S'han creat arreu de Galícia les *Ermandades de Fala*, s'han fundat mantes societats chorals, s'han donat a llum revistes en galaic com *Nos* a Ourens, i periòdics nacionalistes com *A Nosa Terra*, etc. etc.

Una d'aquestes darreres manifestacions patriòtiques i culturals és *Alborada*, publicació litterària il·lustrada, fundada a Ponte-Vedra pel jove poeta auctor de *Magras*, En Johan Vidal i Martínez. Hem rebut el nombre primer, corresponent al present mes de Maig. Per a que's vegi l'importantia d'aquesta publicació, posem a continuació els noms dels redactors i col·laboradors, que ja fan stolada :

Redattió : Xan Vidal Martínez, M. Barà Alvarez, Manoel Cabanillas, Alfonso R. Castelao, Alvaro Cebreiro i M. Méndez.

Col·laboratió : Francisca Herrera Garrido, Herminia Fariña Cobián, Teixeira de Pascoaes, Leonardo Coimbra, Ramón Ca-

banillas, Vicente Risco, M. Ventura Balaña, Antón Villar Ponte, Victoriano Taibo, Roberto Blanco Torres, Aurelio Ribalta, Manoel Lugris Freire, Xaime Quintanilla, Ramón Villar Ponte, Leandro Carré, Gonzalo López Abente, Antón Noriega Varela, Correa-Calderón, Ramón Otero Pedrajo, Eladio Rodríguez González, Antón Losada Diéguez, Valentín Paz Andrade, i Lois Amado Carbello.

¿No encisa veure tant nombrós stol d'homes de lletres que conreuen la llengua galaica? No supposa això que ha pres un gran increment el cultiu litterari a Galícia?

Anem ara a ocupar-nos, encare que sigui breument (ja qu' aqueix article ha anat prenent una extensió insospitada), del primer volum d'*Alborada*. S'inicia la sèrie amb el poema d'En Ramón Cabanillas *O Cabaleiro do Sant-Grial*. En Cabanillas no ens és pas cap desconegut, al contrari: hem llegit d'eyl, inspirades poesies i saborosos contes i articles que al nostre judici el fan ésser un dels meylors scriptors galaics d'ara. Prou ho palesen els seus volums de poesies *No desterro* i *Vento mareiro*, que's distingeixen no sols per la inspiració, sinó per la *euxebreza* del llenguatge.

El poema *O Cabaleiro do Sant-Grial* està dedicat a cantar la conquesta del Sanct Grial. Comença així :

*No castelo que se alza nun rochedo da serra,
Onde esquece os traballos e os estrondos da guerra,
Rei Arthur, fazañoso xunta os seus cabaleiros,
En virtude os mellores, e na loita os primeiros,
Amparo dos homildes, espellos de lealtade,
Sonados de valentes en toda a cristiandade.*

Entre les estrophes que més ens agraden per la inspiració, posem la següent :

*Sin espada na vaina nin espora ni escudo,
Ten a gracia dun neno, mais o porte varudo,*

(1) Ens complavem en smentar les següents : De Abente, *Alento da Raza*; de Francesca Herrera, *Néveda. Surrisas e bagras*; de Aira Barrera, *Bagoas conxeladas*; de Victorià Taibo, *Abrente*; De Rey González, *A musa da Terra*; de Cabanillas, *Vento Maseiro*, *No Desterro*, etc.

*Como espigas do trigo os cabelos doirados,
A cor como de rosas, os ollos azuados
E a cruz sagra, bermella como aberta ferida
Na brancura do traxe sobre o peilo garnida.*

Smentem, encare, quelques estrophes
més, per tal que els nostres llegidors tastin,
no sols la beylesa poètica de l'obra d'En
Cabanillas, sinó la força destriptiva i la en-
xebreza de son llenguatge :

*Na escura corredoira, cinguida de silveiras
Escoiton voces irtas, medrosas e tristeiras,
Asubíos e oubeos, e chirridos de dentes,
E pasadas dos lobos, e fungar de serpentes,
E veu brilar, ô paso de chouzales espesos,
Uns ollos sanguíñosos, enmeigados e acesos,
Que o axexaban firentes dende furos sombrizos,
Mais Galahad non treme de agoiros nin feitizos.
E de ali a tres xornadas de longo camiñar,
San e salvo atopouse na ribeira do mar.*

La nostra més coral enhorabona a l'auc-
tor del poema, així com al fundador de la
publicació *Alborada*, i desitgem que aques-
ta sigui portaveu de la literatura galaica
hodierna i sdevingui amb el temps una ve-
ritable *Biblioteca do pobo galego*. *Albora-*
da anuncia per a els nombres vinents,
obres en prosa, de les quals ens occupa-
rem degudament en temps oportú. Men-
tres tant, donem la benvinguda a la naixent
publicació, li desitgem bona sort i llarga
durada i augurem que l'*Alborada* sigui la
claror d'auba que anunciï l'eixida d'un sol
fertilitzant i fecondador per a les assaona-
des terres de Galicia, i produeixi a l'en-
sems una nova i esplendorosa renaixença
litteraria plena abondó de beyles flors i
fruits granats i saborosos.

MICHEL VENTURA BALANÁ

DIUMENGE

*Dia sant, dia hermós,
dia amb flaire de repòs
que l'esperit
vers l'infinit,
tal com perfum exquisit,
vola trèmol, freturós.
Jo l'engor, oh Senyó!,
perquè és bell, perquè és bo
al cor retut
per la inquietud
dels moments desesperants
que sofrim tots els humans
en'quest món enganyadó.
Tu ets encant, tu ets claró
que alleugera tot doló,
i paradís
curull d'encís,
on l'home s'hi sent feliç,
com Déu en la Creació.*

RICARD BALLESTER